

A VEZETŐ TISZTSÉGVISELŐ FELELŐSSÉGE A 21. SZÁZADI ELVÁRÁSOK TÜKRÉBEN²

BEVEZETÉS

A tanulmány a vezető tisztségviselő felelőssége változásainak lehetséges értelmezésére tesz kísérletet. A téma aktualitását az Európai Unió fenntarthatósággal kapcsolatos vállalati átvilágításról szóló, 2024-ben elfogadott CSDDD (vagy CS3D) irányelve³ és annak hazai átültetése jelenti. Arra keressük a választ, hogy a gazdasági társaságokra vonatkozó CS3D-kötelezettségek megszegéséért való felelősség hogyan illeszkedik a társasági jogi felelősségi rezsimbe, a gazdasági társaságok érderendszerében megjelenő fenntarthatósági szempontok⁴ milyen hatással lehetnek a vezető tisztségviselő felelősségének szabályozására és koncepcionális értelmezésére.

¹ Tanszékvezető, habilitált egyetemi docens, NKE Államtudományi és Nemzetközi Tanulmányok Kar Civilisztikai Tanszék; főtanácsadó, Alkotmánybíróság.

² A tanulmány a HUN-REN-PTE–NKE Összehasonlító és Európai Foglalkoztatáspolitikai és Munkajogi Kutatócsoport keretében készült.

³ Az Európai Parlament és Tanács (EU) 2024/1760 irányelve (2024. június 13.) a fenntarthatósággal kapcsolatos vállalati átvilágításról, valamint az (EU) 2019/1937 irányelv és az (EU) 2023/2859 rendelet módosításáról. A továbbiakban az irányelv angol nyelvű címéből eredő rövidítést (*Corporate Sustainability Due Diligence Directive* – CSDDD vagy CS3D) használom. A CSDDD elfogadásának folyamatához, a jogalkotás során megfogalmazott álláspontokhoz lásd: PARLAK DE OLIVEIRA SERRA 2025: 50–68.

⁴ A fenntarthatóság fogalmát illetően a tanulmány a CSDDD irányelv rendszerére épít, nem célja a fenntarthatóság általános bemutatása, annak különböző aspektusainak értékelése.

HATÁSOK A TÁRSASÁGI JOGBAN – A FENNTARTHATÓSÁG MINT ÚJ IRÁNYZAT?

A gazdasági társaságok a mai gazdasági berendezkedés megkérdőjelezhetetlen szereplői, aktorai. A gazdaságtudományi és jogtudományi elméleti munkák számos nézetet dolgoztak ki a gazdasági társaságokban fellelhető viszonyok leírására, és a szakirodalom arról is behatóan értekezett, hogy mely álláspont lenne ezek közül a követendő.⁵ A társasági jog szabályozási koncepciójában alapvető kérdés, hogy a társadalom egészében milyen szerepet kapnak a gazdasági társaságok, másként megfogalmazva: hol a helye a gazdasági életben a gazdasági társaságoknak.⁶ Az elméleti diskurzushoz jelen tanulmány ott csatlakozik, ahol az egyes viszonyleírásokban nem a társasági viszonyrendszer, a társasággal kapcsolatban lévő alanyi körök elhelyezése a cél, hanem az, hogy a gazdasági társaságra nézve a társadalmi elvárások milyen jogi kötelezettséget teremthetnek: így két lépésben jutunk el korunk „új” nézetéig, a fenntarthatóság társasági jogi szempontjáig: elsőként a *corporate social responsibility*, azaz a vállalatok társadalmi felelősségvállalása, majd másodikként a *corporate governance*, a felelős társaságirányítás megjelenése után. Véleményem szerint ezek közül uralkodónak tekinthető nézet nem alakult ki, bár a narratívaképző szerepük jelentős. Ha az első magyar társasági törvény idején előtérbe kerülő fogalmat használjuk a helyzet leírására, akkor a szektorsemlegesség – amely abban az időben a piacgazdasági átmenet miatt mást jelentést hordozott⁷ – azt is jelentheti, hogy mindezen nézetek nélkül is (azaz társadalmi elvárások nélkül) a társasági jog alkalmas arra, hogy a piacgazdaság alapvető egységeinek, a gazdasági társaságoknak a szabályozását nyújtsa. A gazdasági társaságok alapítása, működtetése és megszüntetése modellezhető az előbbi nézetek nélkül is, elviekben a társasági jogi szabályozás „értéksemleges”⁸ is lehet. Az egyes részletszabályokban

⁵ Lásd például: MALLIN 2019; ARMOUR–HANSMANN–KRAAKMAN 2017; PAPP 2024: 4; továbbá FERENCZ 2022, aki átfogóan és kritikusan értékeli ezeket az elméleteket.

⁶ Magyar nyelven meghatározó munkák: KECSKÉS 2011; FERENCZ 2022.

⁷ SÁNDOR 2019; SÁRKÖZY 2009.

⁸ Az értéksemlegesség alkotmányjogi aspektusban megjelenő szempont; e helyütt, ahogy Vékás Lajos az ott hivatkozott forrásokra alapítva, a szerződési szabadság elvét tekintii

természetesen találhatók olyan elemek, amelyek valamely szemlélethez kapcsolódnak,⁹ de domináns nézet, paradigma a magyar társasági jogi szabályozást illetően véleményem szerint nem mutatható ki.

Ha uralkodó nézet nem is alakult ki, de a társasági jogban is tetten érhető egyes álláspontok dominanciája, hangsúlyozása. A jogtudomány oldaláról tekintve ilyen elemnek tekinthető a gazdasági társaságok szerződéses jellegének kiemelése a szabályozás diszpozitivitásának előtérbe kerülésével,¹⁰ a különböző vállalatirányítási technikák kodifikációja,¹¹ az egyes speciális bizottságok előírása (például javadalmazási bizottság¹²) és a különböző szempontok szerint csoportosított jelentéstételek, mint felelős társaságirányítási jelentés, nem pénzügyi adatokra vonatkozó jelentés, fenntarthatósági jelentés.¹³

A fenntarthatóság elvét megelőző meghatározó nézetek

Ha el szeretnénk helyezni a fenntarthatósági szempontok ESG (a fenntarthatóság három dimenziója: Environmental [környezeti], Social [társadalmi], Governance [társaságirányítási], a továbbiakban: ESG) szerinti

értéksemlegesnek, a társasági jogi szabályozásra használok az értéksemlegességet, amely nem közvetíti a szabályozásban a fenti nézetek egyikét sem. Vö. VÉKÁS 2006: 357. Érdekes analógia a Kúria egyik közzétett eseti döntésében megjelent érvelés, amely törvényileg szabályozott szerződést erkölcsi értelemben értéksemlegesnek tekint. BH 2024. 113.

⁹ Így például a hosszú távú részvényesi szerepvállalás ösztönzéséről és egyes törvények jogharmonizációs célú módosításáról szóló 2019. évi LXVII. törvény rendelkezései, a Ptk. dolgozói részvényekre vonatkozó szabályozása (Ptk. 3:236–237. §§), a javadalmazási politikáról szóló sajátos közgyűlési hatáskorról szóló rendelkezés a nyilvánosan működő részvénytársaság esetén (Ptk. 3:268. §).

¹⁰ Ptk. 3:4. §, lásd: AUER 2017a.

¹¹ Az igazgatóság (Ptk. 3:282. §), igazgatótanács (Ptk. 3:285. §) nyilvánosan működő részvénytársaságoknál.

¹² Például: 2007. évi CXXXVIII. törvény a befektetési vállalkozásokról és az árutőzsdei szolgáltatókról, valamint az általuk végezhető tevékenységek szabályairól 4. sz. melléklet 6. pont.

¹³ Például: 2000. évi C. törvény a számvitelről 95/B. § a vállalatirányítási jelentésről és a III/A. fejezete (95/D–I. §§).

megközelítését, akkor véleményem szerint három elméleti irány fejlődéséből és összehatásából levezetve a mai fenntarthatósági szempontok egy koherens megoldásnak tűnnek.¹⁴ Az első lépés – kézenfekvően – a részvényesi érdekek elsődlegessége, a *shareholder primacy* elmélet. A részvényesi érdekek elsődlegessége¹⁵ leegyszerűsítve azt jelenti, hogy a gazdasági társaság elsősorban a részvényesek (tagok) érdekében és hasznára működik, azaz a gazdasági társaság célja végső soron a részvényesek vagyoni befektetéseinek növelése, az osztalék fizetése (később ebből fejlődött ki a *shareholder value maximalization*). A szakirodalomban vitatott, hogy ez jogi kötelezettséget¹⁶ is jelent-e egyúttal, így ezt a továbbiakban is a nézetek között helyezzük el, és nem jogi kötelezettségnek tekintjük. Meggyőzők azok az érvek, amelyek történeti kontextusban árnyalják és vitatják a *shareholder primacy* jogi kötelező erejét, visszavezetve a konkrét jogi előírások hiányára, reflektálva a társaságok megváltozott irányítására (menedzseri szemlélet) és a visszaszoruló tagsági szerepvállalásra.¹⁷ A részvényesi érdekek elsődlegessége, ha nem is tekinthető uralkodó nézetnek, számos további elmélet kiindulópontja lett, így többek között a különböző ügynökelméleteknek (*principal-agency theory*), ahol a megbízó (*agent*) a társaságok részvényese, majd Adolf Berle és Gardiner Means többek között a részvényesi elsőbbségre reflektálva fejtették ki máig meghatározó elméleti keretüket a modern társaságokról, rávilágítva a szétaprózott részvényesi kör esetén a tulajdon és az ellenőrzés elválasztására és deficitjére, így a gazdasági társaságok irányításában

¹⁴ A tanulmánynak terjedelmi okokból nem célja minden kapcsolódó nézet bemutatása és értékelése. A továbbiakban csak három domináns és tartós nézetet emelek ki, amely véleményem szerint a CSDDD bevezetéséhez kapcsolódik. Az egyes kisebb hatású nézetek összefoglalására lásd: PAPP 2024.

¹⁵ Amelyet két értelemben is használhatunk, mutat rá Bainbridge. Egyrészt akként, hogy a részvényesek mint megbízók érdekében működik és szerveződik a vállalkozás. Másrészt a végső kontrollt a társaság érdekében ők gyakorolják. Vö. BAINBRIDGE 2023: 13–14.

¹⁶ Ezt támasztja alá empirikus adatokkal és egységes jogelméleti keretben: RHEE 2017: 7–20.

¹⁷ SNEIRSON 2019; valamint FERENCZ 2022: 37–41.

az intézményes kontrollmechanizmusok kidolgozásának szükségességére.¹⁸ A fenntarthatósághoz kapcsolódóan megjelent a felvilágosult részvényesi aktivizmus jelensége, fogalma is, amely azokat a részvényeseket takarja, akik mögött vagyonkezelők állnak; a stratégiájuk nem egy-egy vállalat szintjén, hanem portfólióként értelmezhető, így a részvényesi érdekeket hatékonyan tudják érvényesíteni.¹⁹

A második, véleményem szerint legnagyobb hatást kiváltó nézetrendszer és elvárás a vállalatok társadalmi felelősségvállalása kapcsán alakult ki. A vállalatok társadalmi felelősségvállalásának (*corporate social responsibility*, a továbbiakban: CSR) kiindulópontja, hogy a társaságok mint szociális tényezők felelősek (legalább erkölcsi értelemben) a társadalomért. A CSR szerteágazó tevékenységet és szempontrendszert takar; ha definiálni szeretnénk, akkor nem lehet egységes fogalmat használni.²⁰ A jogtudományi vizsgálathoz több definíciót is érdemes példaként kiemelni, amelyek megmutatják a CSRLényegi tartalmát. Az Európai Unió szerint²¹ a CSR a vállalatok felelőssége a társadalomra gyakorolt hatásaikért,²² Braun Róbert szerint a CSR az érintettek értékeinek és érdekeinek beépítése az üzleti működésbe.²³ A CSR kapcsán kiemelendő elem az, hogy a társaságon kívüli

¹⁸ BERLE–MEANS 1932. Ahogy a kötet bevezetőjében utal rá a szerző, ez az a könyv, amelyet többen idéztek, mint olvastak. Itt most megelégszünk az idézéssel, főbb téziseiről és kontextusba ágyazott jelentőségéről több helyen magyarul is olvashatunk, kiváló értelmezéséhez lásd: FERENCZ 2022: 22. és 37.

¹⁹ FERRAN – SCHILLING DE CARVALHO 2025. Európai szinten a részvényesi koncentrációra vonatkozó adatok alapján állapítja meg, hogy az EU-n belül a tőzsdei társaságok tulajdonosi szerkezete koncentrált. KECSKÉS–HALÁSZ 2022.

²⁰ BRAUN 2016.

²¹ Előzményeihez lásd: AUER 2012a. Az Európai Unió ezt megerősítette egy későbbi stratégiában. Ma azonban a CSR kérdése a fenntarthatóság részeként jelenik meg. Lásd: https://single-market-economy.ec.europa.eu/industry/sustainability/corporate-sustainability-and-responsibility_en

²² Lásd: https://single-market-economy.ec.europa.eu/industry/sustainability/corporate-sustainability-and-responsibility_en

²³ BRAUN 2016.

érintettek érdekeit jelenítette meg,²⁴ és azt az igényt fogalmazta meg, hogy a társaság a társadalomnak, a társaság szempontjából külső szempontoknak is feleljen meg. Ilyen külső felek a munkavállalók, a beszállítók, a helyi közösség, a helyi önkormányzatok, további *stakeholderek*. A lista tovább is bővíthető, a CSR irodalma bőségesen ad ehhez muníciót. A CSR véleményem szerint összefoglalóan a társadalmi, külső elvárásokat fogalmazta meg a társasággal szemben. A szabályozás nem jogi előírások formájában jön létre, hanem *soft law* eszközökön keresztül.²⁵ A CSR jogi kötelezettségment európai szinten a fenntarthatósággal kapcsolódik össze, számos résztema összefoglalásaként.²⁶ Így a közeljövőben a CSR az Európai Unión belül meglátásom szerint már nem a társadalmi, hanem a fenntarthatósági elvárásokat fogalmazza meg, ahogy a 2022/2464/EU irányelv is már ilyen típusú beszámolót követel a hatálya alá tartozó társaságoktól, és az uniós szakpolitikai rendszer is ekként azonosítja ezt a területet.²⁷

A harmadik jelentős nézetrendszer, amely már jogi formában is megjelent, a *corporate governance*, a felelős társaságirányítás volt. A *corporate governance* jogi definícióját a *Cadbury Report* alkotta meg 1991-ben: a felelős társaságirányítás egy társaság irányítására és ellenőrzésére vonatkozó követelmények összességét jelenti.²⁸ A felelős társaságirányítási követel-

²⁴ Akiire egyébként külön elméletet is kidolgoztak: a *stakeholder*-elmélet, amely a társaság érintettjeit vizsgálja. A CSR és a *stakeholder*-elmélet nem azonos, hanem kölcsönösen egymást kiegészítő elméletrendszer, a részletes viszonyára lásd: AWA–ETIM–OGBONDA 2024.

²⁵ Ezek lehetnek ajánlások, különböző magatartási kódexek, átfogó útmutató az ISO 26000:2010 szabványa, amelynek elérhető verziója az eredeti CSR-koncepcióhoz képest egy tágabb kört ölel már fel. Lásd: <https://www.iso.org/iso-26000-social-responsibility.html>

²⁶ Ennek összefoglalását lásd: PAPP 2024: 5–6. Ellenben úgy gondolom, hogy a CSR mint közös eredő annyiban érhető tetten a többi, azután következő nézetben, hogy mindegyik a társadalmi elvárások társasági jogi közvetítését célozta meg, eltérő utakon. A közös ezekben véleményem szerint nem a CSR alapeszméje, hanem a mögöttes elvárás. A mai nézetek – különösen az ESG – eszközrendszere már jelentősen meghaladja a korábbi CSR-kísérleteket.

²⁷ Lásd: https://single-market-economy.ec.europa.eu/industry/sustainability/corporate-sustainability-and-responsibility_en

²⁸ Lásd: <https://www.jbs.cam.ac.uk/wp-content/uploads/2024/10/cadbury-report.pdf>

ményeket elsősorban az OECD ilyen tárgyú ajánlásai alapján munkálták ki világszerte, a legújabb ajánlásgyűjtemény 2023 őszén jelent meg.²⁹ Magyarországon a felelős társaságirányítás jogi elvárásként az Európai Unió 2006/46/EK irányelvében³⁰ öltött testet, amely előírta, hogy a tőzsdén jegyzett gazdasági társaságok évente bocsássanak ki felelős társaságirányítási jelentést. A *corporate governance* a társaság működését állítja a szabályozás középpontjába, „*ex ante*” eszközökkel elkerülve, hogy a gazdasági társaság megszűnésével indokolatlan, beláthatatlan költségek (társadalmi költségek) jelentkezzenek. A szabályok kialakításának fő indokát olyan korábbi vállalati botrányok (Enron, Vivendi Universal, WorldCom) szolgáltatták, amelyek komoly társadalmi (költségvetési) kiadásokkal jártak, hiszen olyan mértékű kielégítetlen hitelezői követeléseket hagytak maguk után, amelyek állami beavatkozást involváltak. Az ilyen mértékű visszaélések megelőzésére az egyik technika a *corporate governance*, amely a társaság működési mechanizmusaira: az irányításra, ellenőrzésre fókuszál.³¹ Ezzel vélhetően elkerülhető a társaság megszűnése, hiszen a társasági botrányok jelentős része közismerten a vezetés, irányítás, ellenőrzés hibáiból fakadt. Mindezek alapján a felelős társaságirányítás a társasági jog szempontjából, a társaság működése alatt releváns jogi tényeket/érdekeket szabályozza, elsősorban a korlátozott tagi felelősséggel működő gazdasági társaságokra vonatkozóan.³² A felelős társaságirányítási ajánlások az alábbi területekre fókuszálnak: a részvényesekre, az intézményi befektetőkre, a társaság ügyvezetésére, a társaság bizottságaira, a nyilvánossággrahozatali

²⁹ Amelyben már a *stakeholderekre* vonatkozó ajánlásokat átdolgozták a fenntarthatósági szempontokra, így a korábbi *stakeholderekre* vonatkozó ajánlások helyett átfogóan az utolsó, VI. ajánlások összessége a fenntarthatósághoz kapcsolódik. Lásd: OECD 2023.

³⁰ Az Európai Parlament és a Tanács 2006/46/EK irányelve (2006. június 14.) a meghatározott jogi formájú társaságok éves beszámolójáról szóló 78/660/EGK, az összevont (konszolidált) éves beszámolóról szóló 83/349/EGK, a bankok és más pénzügyi intézmények éves beszámolójáról és konszolidált éves beszámolójáról szóló 86/635/EGK, valamint a biztosítótársaságok éves és összevont (konszolidált) éves beszámolójáról szóló 91/674/EGK tanácsi irányelv módosításáról.

³¹ AUE 2017b.

³² AUE 2017b.

szabályokra, a legújabb ajánlások pedig a fenntarthatóságra.³³ A felelős társaságirányítás eredendően önszabályozó, nem kötelező normákat takar, de Kelet-Közép-Európában ennek kimutatható egy sajátos iránya, amely abban testesül meg, hogy a *corporate governance* szabályok tekintetében a szabályozni kívánt témát nem kódexekben és önszabályozó dokumentumokban, hanem jogszabályban (tipikusan törvényben) határozzák meg. Természetesen ilyen a magyar felelős társaságirányítási gyakorlatban is megtalálható, mint például a köztulajdonban álló gazdasági társaságok esetében a javadalmazási kérdéskör.³⁴ A *comply or explain* rendszer Nagy-Britanniából indult el. A szabályozás indoka, hogy a nyilvánosságra hozatal egy olyan szankció, amely arra biztatja a társaságot, hogy igazodjon a saját maga által választott gyakorlathoz. A *comply or explain* azt jelenti, hogy amennyiben a társaság az adott ajánlást nem alkalmazza, meg kell magyaráznia, hogy miért nem, azaz nyilvánosságra kell hoznia az általa követett gyakorlatot. A *corporate governance* egy új területként indult, de ma már a társasági jog szerves részét képezi.³⁵ Ennek oka véleményem szerint az, hogy a társasági jogi szabályozás hatálya alá kerültek olyan viszonyok is a társaságon belül, amelyek korábban nem rendelkeztek jogi relevanciával, azaz nem minősültek jogilag releváns körülménynek. A *corporate governance* azonban beemelt a társasági jogi szabályok közé olyan területeket is, amelyek a társaság működtetéséhez, irányításához, ellenőrzéséhez szervesen kapcsolódnak. A *corporate governance* a fenti gondolatmenetben annak az állomása, hogy a társaság belső viszonyait helyezte a fókuszba, és a gazdasági társaságok nem kívánt negatív működési eredményeit belső eszközökkel, „*ex ante*” kívánja megelőzni.

³³ OECD 2023; AUER 2017b.

³⁴ 2009. évi CXXII. törvény a köztulajdonban álló gazdasági társaságok takarékosabb működéséről 6. §.

³⁵ Az európai uniós fejlődés összefoglalását lásd: KECSKÉS–HALÁSZ 2022.

A fenntarthatóság és a CSDDD irányelv mint új szintézis

A fenntarthatóság CSDDD-ben megfogalmazott rendszere ezen a ponton véleményem szerint az előzőkben ismertetettek közül az utóbbi kettőt ötvözi.³⁶ Egy, a társaság szempontjából külső, társadalmi elvárást fogalmaz meg, de úgy, hogy annak betartásában a belső eszközöket, a *corporate governance*-t is felhasználja, azaz a társaság irányításában közreműködők nem lehetnek semlegesek e kötelezettségek teljesítésével szemben. A CSDDD a korábbi *soft law* eszközöket meghaladja,³⁷ és nem tekinthető egy újabb olyan jogszabálynak, amely valamely információ közzétételével, valamely nyilatkozat elfogadásával monitorozza a társaságok működését.³⁸ A CSDDD hatálybalépésével eljutottunk oda, hogy a korábbi részvényesi elsődlegesség mint tényhelyzet, majd a társadalmi tényezőket figyelembe vevő társadalmi felelősségvállalás döntően morális elvárásai után, a belső társaságirányítási menedzsmentkérdések sajátos jogi szabályozását követően a fenntarthatóság szempontjai a gazdasági társaságok kötelezettségévé váltak.

A CSDDD beleillik abba a jogi fejlődésbe, amely a *corporate governance* óta – pénzügyi beszámoló korábban is volt – egyre kiterjedtebb eszköz: a társaságok különböző szempontok szerint összeállított nyilatkozatot kötelesek készíteni és közzétenni. A felelős társaságirányítási nyilatkozatok óta ilyen kötelezettséget írt elő a társaság igazgatóinak (beleértve az ügyvezetés mellett a felügyelőbizottság tagjait is)³⁹ a *corporate governance*-t) javadalmazására és a javadalmazási politikájára az Európai Parlament és

³⁶ A tanulmány a CSDDD-t tekinti viszonyítási pontnak annak ellenére, hogy számos ország fogadott már el ilyen tárgyú átvilágítási jogszabályokat az utóbbi években, például Franciaország, Németország. BUENO–NGUEULEU 2025: 316.

³⁷ Ami természetesen nem egyszerű feladat, és kockázatos lehet az eredménye annak, ha a társaságoktól vár el megfelelő intézkedéseket, számonkérhető szempontok nélkül. BUENO et al. 2024: 297.

³⁸ A CSDDD-hez hasonló tárgyú ENSZ- (Sustainable Development Goals, Guiding Principles on Business and Human Rights), OECD-ajánlások (az általános *corporate governance* és a multinacionális vállalatokra irányadó felelős társaságirányítási ajánlások) megmaradnak a *soft law* szintjén, de fontos forrásai az EU fenntarthatósági jogalkotásának.

³⁹ 2019. évi LXVII. törvény 2. § 2. pont.

a Tanács (EU) 2017/828 irányelve.⁴⁰ Az ESG-szemponatoknak megfelelően az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2022/2464 irányelve⁴¹ szerint a társaság működése során a gazdasági, társadalmi és környezeti hatásokat értékelő jelentést kell készíteniük; az implementáló jogszabály, a 2023. évi CVIII. törvény,⁴² valamint a részletszabályokat rögzítő 13/2024. (VIII. 15.) SZTFH rendelet⁴³ egy sokrétű, valóban informatív jelentés összeállítását írja elő a hatálya alá tartozó társaságokra. Ez utóbbi szabályanyag és az ezek alapján készült jelentések a CSDDD fontos alapját képezik, mert ezekből ismerhető meg a társaság ESG-szemponatú tevékenysége, így a szükséges lépések is ennek ismeretében határozhatók meg és kényszeríthetők ki. A jelentéstételi kötelezettség így véleményem szerint a korábbiaknál részletesebb, adatorientáltabb, így folyamatában vizsgálható és összehasonlítható.

A fentiekben a CSDDD által megerősített fenntarthatósági szempontot kötelezettségként azonosítottam. A korábbi társadalmi szempontokat a társaságok működésében elhelyező nézetekhez képest a CSDDD jelentős lépés a jogi kötelezettség előírása felé, amelyet álláspontom szerint a CSDDD két alábbi eleme alapoz meg. Egyrészt a felügyeleti hatóságok kijelölésével, amelyek a fenntarthatósági jelentésben az ESG-szemponatokat részletesen

⁴⁰ Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2017/828 irányelve (2017. május 17.) a 2007/36/EK irányelvnek a hosszú távú részvényesi szerepvállalás ösztönzése tekintetében történő módosításáról. Magyarországon a 2019. évi LXVII. törvény alkotta meg a szükséges szabályokat, lásd 19–22. §§. Előbbi törvény további közzétételi kötelezettséget ír elő a részvényesi képvisleti tanácsadókra is, vö. 2019. évi LXVII. törvény 15. § (2).

⁴¹ Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2022/2464 irányelve (2022. december 14.) a 537/2014/EU rendeletnek, a 2004/109/EK irányelvnek, a 2006/43/EK irányelvnek és 2013/34/EU irányelvnek a fenntarthatósággal kapcsolatos vállalati beszámolás tekintetében történő módosításáról.

⁴² 2023. évi CVIII. törvény a fenntartható finanszírozás és az egységes vállalati felelősségvállalás ösztönzését szolgáló környezettudatos, társadalmi és szociális szempontokat is figyelembe vevő, vállalati társadalmi felelősségvállalás szabályairól és azzal összefüggő egyéb törvények módosításáról (ESG-törvény).

⁴³ 13/2024. (VIII. 15.) SZTFH rendelet a vállalkozások fenntarthatósági célú átvilágítási kötelezettségei teljesítésének részletszabályairól.

közzéteszik,⁴⁴ valamint hatásköreinek megalkotásával.⁴⁵ Másrészt a polgári jogi felelősségi szabályok megalkotásával.⁴⁶ Az ESG-szemponrendszer megjelenése és annak jelenlegi jogi szabályozása – különös tekintettel a tanulmány tárgyát képező CS₃D polgári jogi felelősségi rendelkezéseire – az előbbi paradigmákra építve, de azokon jelentősen túllépve egy új fejezetet jelent a társaságokkal szembeni elvárások között. A jogszabály tagállami végrehajtása folyamatban van, így kérdéses, hogy a CSDDD által megalkotott szempontok valóban végrehajthatóak lesznek-e,⁴⁷ a szakirodalom külön hangsúlyozza a nemzetközi magánjogi és eljárásjogi szabályok harmonizálásának hiányát a CSDDD-ből.⁴⁸ A tagállami jogalkotónak sokrétű feladata van, és végső soron a fenntarthatóság szempontja a társasági jogi paradigma több pontjának átgondolását is szükségessé teszi. A továbbiakban ezek közül a társasági érdekrendszer és a vezető tisztségviselő felelősségét vizsgálom. Ha a CSDDD jelenlegi irányelvi szövege további értelmezési kérdéseket vet is fel, véleményem szerint a jogalkotási irány egyértelmű, és ha a CSDDD nem, akkor a következő irányelv (vagy más jogforrás) teszi még aktuálisabbá majd az alábbiakat.⁴⁹

⁴⁴ A szakirodalomban már megjelent, hogy a társaságok számára a CSRD (Corporate Sustainability Reporting Directive) után már egyértelműbb szempont állt rendelkezésre. PARLAK DE OLIVEIRA SERRA 2025: 4.

⁴⁵ CSDDD 25. cikk, különösen (5) bekezdése.

⁴⁶ CSDDD 29. cikk. A polgári jogi szabályok megalkotása nem pontos, az irányelv inkább egy jogalkotási kötelezettségként értelmezhető, és a konkrét felelősségi alakzat megalkotása során a jogalkotó mozgástérrel rendelkezik.

⁴⁷ Lásd analógiaként a nemzetközi jogi kötelezettségek végrehajtásának szempontjait: VARGA 2006; 2013.

⁴⁸ PARLAK DE OLIVEIRA SERRA 2025.

⁴⁹ A 2024. év végén bejelentett Omnibus I jogalkotási javaslat alapján várható az irányelv átültetési határidejének hosszabbítása, így a követelmények érvényesítése is leghamarabb 2028-tól lenne lehetséges. A jogalkotási csomag több ponton – így a tanulmányban tárgyalt polgári jogi felelősségre vonatkozóan is – enyhíteni javasolja az irányelvet.

A VEZETŐ TISZTSÉGVISELŐ ÉS A GAZDASÁGI TÁRSASÁGOKON BELÜLI ÉRDEKRENDSZER

A fenntarthatóság mint szempontrendszer érvényesítésének legalább két alanyi kör tevékenységében meg kell jelennie a társaságon belül. Az egyik ezek közül a társaság tagjai, a másik a társaság ügyvezetését ellátó személy vagy testület. A CSDDD célként mindkét alanyi kört olyannak tekinti, mint amelyek a fenntarthatóságot szempontként figyelembe veszik.⁵⁰ A tagoknak meghatározó befolyása lehet a fenntarthatósági célok követésére elsősorban az alapítás során, a társaság céljának meghatározásakor. Azonban a társaság működésekor már csak egy meghatározott és szükséges⁵¹ többség hozhat olyan döntéseket, amelyek a fenntarthatóságot hatékonyabban érvényesítik. A tagok többségétől elvárt konszenzus nyilvánvalóan megteremtheti a fenntarthatóság szempontjainak fokozását, de ebben a fenntarthatóság már ütközhet a tagok saját érdekével is. Így véleményem szerint a tagoktól elvárható fenntarthatósági szempontok érvényesítése az alapítási szakaszban, a társaság céljának meghatározásakor⁵² a legerőteljesebb.

A társaság működése során a tagok mint megbízók érdekében a vezető tisztségviselők mint ügynökök járnak el.⁵³ A jogi személyek elmélete⁵⁴ szerint a jogi személyek akaratát a természetes személyek artikulálják, azaz a jogi személy képviseletében természetes személyek járnak el.⁵⁵ Így a társasággal szembeni fenntarthatósági szempontok érvényesítése véleményem szerint elsősorban a vezető tisztségviselők feladata lehet, utalhatunk itt

⁵⁰ Például CSDDD (11) preambulumbekkezdés. A CSDDD eredeti javaslata az igazgatók *duty of care* kötelezettségei között nevesítette volna, de végül ez nem került be az irányelvbe. Lásd: https://www.stibbe.com/publications-and-insights/esg-and-potential-directors-liability-taking-the-lead-in-the-transition?utm_source=chatgpt.com; https://sustainability.freshfields.com/post/102j8in/what-to-expect-from-the-eus-csddd-2-civil-liability-and-litigation-risks?utm_source=chatgpt.com

⁵¹ Ha a létesítő okirat módosításához nem elegendő az egyszerű szótöbbség.

⁵² Ehhez lásd Ferencz Barnabás kiváló doktori értekezését a *corporate purpose* történeti, összehasonlító jogi és gazdasági összefüggéseiről: FERENCZ 2022.

⁵³ KRAAKMAN et al. 2017: Chapter 2.

⁵⁴ Összefoglalóan lásd: AUER 2013; PAPP 2018.

⁵⁵ Ptk. 3:16. § és 3:21. §.

a CSDDD címében is megjelenő *due diligence* átvilágítási kötelezettségre, kellő gondosságot jelentő fogalomra.⁵⁶

Ahhoz, hogy a fenntarthatóságot elhelyezzük a vezető tisztségviselő társasági jog által is szabályozott érdekei között, érdemes áttekinteni, hogy mely érdekek mutathatók ki a vezető tisztségviselő működése során, ezek közül melyik az, amely a társasági jog által is szabályozott, és milyen célból. A tanulmánynak nem tárgya a társaságon belüli érdekrendszer teljes elemzése, kizárólag a fenntarthatóság és felelősség összefüggésében szerepet játszó érdekek rendszerét vizsgálom. Az érdekrendszer rövid áttekintését azért tartom fontosnak, mert a fenntarthatóság megfogalmazása egy olyan új szempontként jelenik meg, amely kapcsolódik ezen érdekekhez.

A tagok érdeke

A tagok érdekérvényesítése fontos szerepet játszik, amelyet a társaságban a legfőbb szerven belül gyakorolhatnak. A társasági jogi szabályok rögzítik, hogy a tag nem utasíthatja a vezető tisztségviselőt,⁵⁷ így a tagok – társasági szerződésben meghatározott – többsége rendelkezik döntési lehetőséggel a társaság alapvető üzleti és személyi kérdéseiben. A tagok elemi stratégiai érdeke és valójában releváns társaságirányítási kérdés az, hogy mely hatáskört gyakorolja a legfőbb szerv, és melyet a vezető tisztségviselő, figyelemmel arra, hogy a legfőbb szerv nem vonhatja el a vezető tisztségviselő hatáskörét.⁵⁸ A tagi érdek elsődlegessége markáns álláspont, figyelemre méltó az a szakirodalmi álláspont, amely a fenntarthatóságot kényszerű és a vezető tisztségviselő oldaláról fel nem oldható ellentétként állítja szembe

⁵⁶ Az üzleti jogban e követelmény az 1990-es évek közepén, a 2000-es évek elején jelent meg. A szakirodalom szerint egyik eszköze annak, hogy a társaságok tevékenysége ne legyen sérelmes az emberi jogokra. PARLAK DE OLIVEIRA SERRA 2025: 30. A nemzetközi fejlődéstörténetre általában és a humanitárius nemzetközi jogban: MARTIN-ORTEGA 2014: 49–51.

⁵⁷ Ptk. 3:112. § (2).

⁵⁸ Ptk. 3:112. § (2): ez csak a társasági szerződés módosításával, vagy eseti ügyben legfőbb szervi határozattal lehetséges.

a részvényesi, tagi érdekek elsődlegességével.⁵⁹ A későbbi gyakorlat mutatathatja meg, hogy a jelenlegi szabályok (így köztük a CSDDD) hatásosak lesznek-e, vagy sem, és valóban feloldhatatlan-e az ellentét.

A tag és vezető tisztségviselő viszonyában két nevesített esetet lehet véleményem szerint azonosítani, amely a fenti viszonyrendszertől eltérő: az egyik eset, amikor valamely tag egymaga legalább egyszerű többséggel rendelkezik. A tagok többségi helyzetei közül a minősített többséget biztosító befolyásra és az egyszemélyes helyzetre vonatkozóan további előírások irányadók.⁶⁰ Ennek egyik oka, hogy azok már olyan mértékű befolyást jelentenek a társaság működésére, amely a társaság és a tag egymástól való jogi elkülönültségét teszi viszonylagossá. A tagi érdek – amíg egyetlen tag egyedül vagy szindikátusi szerződésben foglaltak szerint több tag együtt nem szerez egyszerű többséget – nem jelent befolyást a vezető tisztségviselőre, mert a tagi érdekartikulációt a legfőbb szerv működése során szintetizálja. Abban az esetben, amikor legalább egyszerű többsége lesz a tagnak, akkor a vezető tisztségviselő visszahívása, legfőbb szervi határozat útján utasítása már jelentős hatást gyakorol a tevékenységre.

A másik eset a kisebbségi társasági részesedésnél a kisebbségi jogok gyakorlása. A kisebbségi jogok gyakorlása lehetne olyan szempont, amely a fenti modellt megváltoztatja, de ez véleményem szerint nem a vezető tisztségviselőre ható speciális érdekként értelmezhető, hanem a többségi döntés helyett a társaság érdekét kiegyenlítő, árnyaló jogintézménynek. Így jelentősége a legfőbb szerv működése során érhető tetten. Török Tamás szerint a kisebbség érdeke a relatívan gyengébb gazdasági helyzetű tagok vagyoni érdekét, végső soron a tulajdonhoz való jogot védő garanciális jellegű szabályokban ragadható meg.⁶¹ A kisebbséggel szemben az uralkodó tag áll, ami konszernhelyzet Török Tamás szerint. Török Tamás elkülöníti és külön tárgyalja a befektetők érdekét, amely azon hitelezők körére vonatkozik, akik a társaság tagjává válhatnak.⁶² A megkülönböztetés valós,

⁵⁹ BAINBRIDGE 2023; és egy kiváló kritika: LIPTON 2024.

⁶⁰ Ptk. 3:324. § és 3:208–209. §§, 3:323. §.

⁶¹ TÖRÖK 2015: 94.

⁶² TÖRÖK 2015: 103.

de véleményem szerint ennek a körnek az önálló érdeke nem különül el, az vagy tagi érdeknek, vagy hitelezői érdeknek minősül.

A társaság érdeke

A társaság érdeke az, amelyet a Ptk. nevesít, és tradicionálisan a korábbi társasági törvények is rögzítettek, azaz a vezető tisztségviselő az eljárása során a társaság érdekeinek elsődlegessége alapján kell hogy eljárjon.⁶³ A nemzetközi szakirodalom a *duty of loyalty* néven azonosítja ezt a kötelezettséget, másként megfogalmazva a társaság leírható egy megbízó-ügynök helyzetként is, itt a társaság a megbízó pozíciójában szerepel. A vezető tisztségviselő pedig az ügynök ebben az értelemben. A társaság érdeke a tagok érdekével rövid távon összeütközhet Török Tamás szerint, mivel a tag érdeke a vagyoni hozzájárulás arányában az osztalék, a társaságé a vagyon védelme.⁶⁴

A hitelezői érdek

A hitelezői érdek két értelemben is megjelenik. Az egyik általában a hitelező, amely fogalom egy tag alanyi kört takar, lényegében mindenki, akinek valamilyen jogviszonya, kapcsolata van a társasággal. Valójában ez a meghatározás jogilag pontatlan, mert nem konkretizáljuk egy-egy meghatározott alanyi körre vagy körökre. De ez tudatos, és nem öncélú, mert a hitelezői kör jogviszonyra fókuszálásával kizárhatunk olyan alanyokat, amelyek jogviszonyban nem, hanem általában egy nem közvetlen jogi kapcsolatban állnak a társasággal. Ezért indokolt tágan meghatározni ezt az alanyi kört. A hitelezők általános fogalma mellett a másik értelemben egyes pénzügyi tényállásokban, vagy eljárási rezsimekben – például a fizetéseképtelenségi

⁶³ Ptk. 3:112. § (2). Korábban gazdasági társaságokról szóló 2006. évi IV. törvény 30. § (2). A követelmény a gazdasági társaságok jogában külön hangsúlyos, mivel a jogi személyek közös szabályai általánosságban a jogi személy érdekeinek megfelelő eljárást rögzítik. Ptk. 3:21. § (2).

⁶⁴ TÖRÖK 2015: 93.

jogban – jelenik meg a hitelezői érdek, amikor már konkrét követelés áll fenn a társaság és a hitelező között.

A munkavállalók érdeke

A munkavállalók a gazdasági társasággal kapcsolatban egy szűk kategóriát képeznek, ezért célszerűbb minden foglalkoztatásra irányuló jogviszonyt ideértően (atipikus munkaviszonyok, egyéni vállalkozó, polgári jogi szerződéssel munkát végző személy stb.). A munkavállalói érdekek nevesítetten két esetben jelennek meg a társasági jogban: egyrészt a társasági szerződés tartalomszabadsága kapcsán a Ptk.-tól eltérés nem sértheti nyilvánvalóan a munkavállalók jogait,⁶⁵ másrészt a szervezeti jogok tekintetében dolgozói participációként, egyfajta érdekképviselési formaként. A munkajog ennél lényegesen szélesebb körben szabályozza a munkavállalók érdekeinek védelmét, gondoljunk a kollektív munkajogra, a szakszervezetekre, amelyek erősíthetik a munkavállalók, foglalkoztatottak befolyását és erősebb érdekérvényesítést a társaságon belül, így a társasági jogon kívül a kollektív munkajog eszközei árnyalhatják az általános társasági jogi megállapítást. A fenntarthatósági szempontok véleményem szerint ezen a helyzeten jelentősen erősítenek is, így a foglalkoztatással kapcsolatos szempontok markánsak a fenntarthatósági jelentésben.⁶⁶ Azonban az esetfüggő lesz majd, hogy ez az érderendszerben jelentős módosulást eredményez-e, vagy sem. Mindenképpen megállapítható azonban az, hogy a munkavállalói jogok a fenntarthatóságban nem elhanyagolható helyet kaptak.

⁶⁵ Ptk. 3:4. § (3).

⁶⁶ Például az ESG jelentések 13/2024. (VIII. 15.) SZTFH rendelet szerinti 238–396. szempontjai.

A stakeholderek érdekei

A *stakeholderek* vagy érintettek egy tágabb alanyi kört jelentenek. A szakirodalom behatóan tárgyalta a *stakeholderek* különböző kategóriáit.⁶⁷ A tanulmányban ezen elméleti vitákra alapozva tényként fogadjuk el, hogy van egy olyan alanyi, érintetti kör, amelyre a gazdasági társaság működése kihat. A fenti rendszer egésze leírható egyfajta *stakeholderrendszerként* (a munkavállalók, hitelezők stb.), és talán jogilag kevésbé egzaktan határolható el ezen kategória. A továbbiakban azt a jogi megkülönböztetést alkalmazom, hogy az érintetti kör nem egyedi, csak a gazdasági társaságra irányadó jogi kapcsolat, hanem egy olyan alanyi kör, amely akár jogviszonyban is áll a társasággal (például helyi adóztatás esetén a helyi önkormányzat, közszolgáltatást nyújtó szolgáltatók stb.), akár nem (a munkavállalók gyermekei számára létesített oktatási intézmények, szolgáltató egységek stb.), a gazdasági társaság működése hatást gyakorol rájuk.

A FENNTARTHATÓSÁG MINT ÉRDEKIRÁNY?

Ha a fenntarthatóság olyan szempont, amelyet a gazdasági társaságok működése során érvényesít a jogrendszer, azaz tevékenységük során elvárható, hogy a fenntarthatóságra tekintettel legyenek, akkor érdemes azt elhelyezni az előbbi érderendszerben.

A fenntarthatóság CSDDD szerinti megközelítése két markáns jellemzővel rendelkezik: egyrészt a tartalma jelentősen túlterjeszkedik a szoros értelemben vett fenntarthatóságon, és mintegy társadalmi felelősségvállalásként jelentkezik.⁶⁸ A fenntarthatóság ESG-szempontra épül, azaz környezetvédelmi, emberi jogi és szociális jogi követelmények összességét jelenti. Az emberi jogok (itt helyesebben alapjogok) érvényesíthetősége a társasági jogi viszonyrendszerben részét képezi annak a vitának, amely az alapjogok magánjogi (horizontális) jogviszonyokban felhívhatóságát

⁶⁷ CHIKÁN 2020.

⁶⁸ Ahogy ezt az európai uniós szakpolitika is megjeleníti.

vizsgálja.⁶⁹ Az ESG-szabályokban megjelent alapjogi tartalom véleményem szerint a társasági jogi relációban még nem veti fel élesen ezt a kérdést, mert az alapjogi tartalom a társasági jogban elsősorban jogszabályi rendelkezéseken keresztül érvényesül, így az át- vagy kisugárzó hatás eredményeként hívható fel ezekben a jogvitákban. A következő években az ESG emberi jogi vonatkozásai miatt a magyar alkotmányos gyakorlatban is kihívásként jelenhet majd meg, ha ez a paradigma változik.⁷⁰

A másik jellemző, amely eltérést jelent a korábbi helyzettől: a tevékenységi lánc mint a szabályozás „alánya”. Azaz a CSDDD a kötelezettséget nem egy társaságra fókuszálva vizsgálja, hanem a tevékenységi körhöz kapcsolódó teljes tevékenységi láncra vonatkoztatja, azaz a tág alanyi kör, amelyet tekintetbe vesz, normatívan is rögzített.⁷¹

A vezető tisztségviselőnek a fentiekben vázolt érdekrendszerben kell ellátnia tevékenységét, és kérdéses, hogy a fenntarthatóság mint érdek hol jelenhet meg ebben. Véleményem szerint erre a kérdésre két válasz adható. Az első szerint a fenntarthatóság szempontjainak figyelembevételét a gazdasági társaságokra vonatkozó jogszabályok⁷² írják elő, így például a 2023. évi CVIII. törvény (ESG-törvény) 5–6. §§-ai. A gazdasági társaság tevékenységének tekintettel kell lennie a fenntarthatósági célokra, így a fenntarthatóság figyelembevétele, a fenntarthatósági szempontoknak megfelelő működés a gazdasági társaság működésével szemben támasztott jogszabályi kötelezettség. Ennek betartása nem függ a társasági szerződés rendelkezéseitől, a vezető tisztségviselőre vonatkozó társasági jogi szabályoktól. A fenntarthatóság így nem a társasági jogi szabályok értelmezéséből, hanem a jogrendszer által támasztott jogszabályi követelményekből származik, azaz

⁶⁹ GÁRDOS-OROSZ – BEDŐ 2018: 4–6.

⁷⁰ CHRONOWSKI 2023.

⁷¹ A részletes fogalom: CSDDD 3. cikk (1) g) pont. A szakirodalom szerint az Európai Unión belül a CSDDD hatálya alá (a tevékenységi lánc alanyai nélkül) mintegy 5500 társaság tartozik. BUENO – NGUEULEU 2025: 317.

⁷² A jogszabályok alanyi hatálya szerint, de a tevékenységi láncban részt vevő társaságokra is vonatkoznak a fenntarthatósági követelmények, így nem korlátozódik a CSDDD alanyi hatálya: CSDDD 2. cikk.

mint törvényi előírás a gazdasági társaság tevékenységével, működésével szemben támasztott feltételként funkcionál.⁷³

A másik válasz az jelentheti a fenti kérdésre, ha a fenntarthatóságot a gazdasági társaság érdekének részeként tekintjük, de csak akkor, ha ezt a gazdasági társaság önként vállalja.⁷⁴ Így a társaság érdekének egyik eleme lesz a fenntarthatóság, az alapítók vagy később a megfelelő tagi többség által megalkotott követelményként. A fenntarthatóság véleményem szerint önállóan, a társasági szerződéstől elszakítva, azaz egyedül a vezető tisztségviselő által követett célként aligha tud érvényesülni. A vezető tisztségviselő a társaság érdekeinek elsődlegessége szerint kell hogy eljárjon, a fenntarthatóságnak meg kell jelennie nevesített érdekként a társasági szerződésben. Ha ez nincs meg, akkor meglátásom szerint nem azonosítható olyan érdek, amely a vezető tisztségviselő eljárása során kellő alappal mérlegelhetővé tesz egy döntést, amely a fenntarthatóság jegyében például pénzügyileg hátrányos a társaságnak. Így a két válasz közül az első az, amely véleményem szerint alkalmazható.⁷⁵

A VEZETŐ TISZTSÉGVISELŐ FELELŐSSÉGÉNEK MODELLJE ÉS JELLEMZŐI

A vezető tisztségviselő felelőssége két oldalról is felmerülhet. Egyrészt a társasággal szembeni felelőssége során (belső felelősség), vagy a harmadik személyek oldaláról (külső felelősség). A CSDDD átültetése során tekintettel kell lenni arra, hogy a jelenlegi felelősségi rezsim hogyan szabályozza a vezető tisztségviselő felelősségét. A kapcsolódási pont a CSDDD 29. cikkében előírt polgári jogi felelősségi szabály, amely a társaságot kötelezi arra, hogy a CSDDD szerinti lehetséges (10. cikk) és a tényleges káros hatások (11. cikk) bekövetkezése esetén felelősséget viseljen a szándékosan vagy súlyosan gondolatlanul a természetes és jogi személyeknek okozott károkért.

⁷³ A gazdasági társaságok alapítása tárgyi korlátjának egy eleme.

⁷⁴ Ha nem vállalja önként, akkor az első megoldás érvényesül.

⁷⁵ Ezt támasztja alá az is, hogy az Omnibus I jogalkotási csomag épp a polgári jogi felelősségi irányelvi elvárással kapcsolatban is beavatkozást (enyhítést) javasol.

A kártérítésnek feltétele, hogy a CSDDD I. mellékletében a nevesített jog, tilalom vagy kötelezettség a károsult személy érdekét szolgálja, vagy a kötelezettségsgés következtében a természetes vagy jogi személynek a nemzeti jog által védett jogi érdeke sérüljön.⁷⁶ A CSDDD I. mellékletében felsorolt jogok egy lényeges szűkítést tartalmaznak, általában a bekövetkezett kár így nem elegendő, hanem annak nevesített emberi jogokat kell sértenie, mint az élethez való jog, kínzás, megalázó bánásmód tilalma.⁷⁷ Külön csoportot képeznek egyes meghatározott, nemzetközi egyezményben oltalmazott munkavállalói jogok és szintén meghatározott, nemzetközi egyezményekben oltalmazott gyermeki jogok.⁷⁸

A vezető tisztségviselő felelőssége mind belső, mind külső felelősség alapján fennállhat. Az előbbi képzelhető el akkor, ha a társaságnak áll fenn kártérítési kötelezettsége, utóbbi akkor, ha a harmadik személy felelősség-átörésre hivatkozva lép fel a vezető tisztségviselővel szemben.

A CSDDD a polgári jogi felelősséget alkalmas eszköznek tartotta a célok elérésére.⁷⁹ Az új szabályok megalkotása előtt érdemes áttekinteni, hogy jelenleg a vezető tisztségviselők felelőssége milyen felelősségi szabályok szerint állhat fenn. A társasági jogban fokozott kiegyenlítési igény jelentkezett a hitelezők oldaláról az olyan kielégítetlen tartozások kapcsán, amelyek keletkezésében jelentékeny részt játszott az, hogy vagy a tag(ok), vagy az ügyvezetés visszaélsszerű magatartást tanúsítottak. Ez az állítás továbbgondolható, így a fenntarthatósági szempontok be nem tartása is ilyen visszaélsszerű magatartásnak minősülhet, amelynek bizonyítására, dokumentálására az ESG-beszámoló is adott esetben felhasználható.

Kiindulópontként azt is meg kell állapítani, hogy a társasági jog ezekre különböző megoldásokat nyújthat, aminek egyik eszköze az, ha a jogalkotó

⁷⁶ CSDDD 29. cikk (1) a)–b) pontok.

⁷⁷ Lásd részletesen: CSDDD I. melléklete.

⁷⁸ Előbbire példa: a méltányos munkabérhez való jog, a Gazdasági, Szociális és Kulturális Jogok Nemzetközi Egyezségokmányának 7. cikkével összhangban, vagy a gyermekmunka legrosszabb formáinak tilalma, a Nemzetközi Munkaügyi Szervezet által elfogadott, a gyermekmunka legrosszabb formáiról szóló 1999. évi 182. számú egyezmény 3. cikkével összhangban értelmezve. Vö. CSDDD I. mellékletének I. része.

⁷⁹ Az előkészítő anyagban még csak egy változat volt ez.

felelősségi (vagy helytállási) normákat szabályoz. A tanulmánynak nem célja a vezető tisztségviselő felelősségének átfogó bemutatása, hiszen ez monografikusan és több tanulmányban behatóan tárgyalta kérdéskör.⁸⁰

*A vezető tisztségviselő felelősségének
fokozása, a jelenlegi helyzet⁸¹*

A vezető tisztségviselő felelősségét több törvényi tényállás szabályozza, amelyeket különböző szempontok szerint lehet csoportosítani; nézetünk szerint dogmatikailag konzekvens, ha a gazdasági társaság egzisztálását tekintjük viszonyítási pontnak. Ezek alapján megkülönböztethetjük a társaság bejegyzése előtti, a működés alatti és a megszűnéssel kapcsolatos felelősségi tényállásokat. További, a témához kapcsolódó viszonyítási kérdés, hogy a vezető tisztségviselő harmadik személyekkel szemben vagy a társasággal szemben tartozik felelősséggel.

A vezető tisztségviselők felelősségét két további szempont befolyásolja. Az egyik: milyen jogviszonyban látja el az ügyvezetési tevékenységet, ami érdemi elhatárolást a felelősség szempontjából nem jelent.⁸² A másik ilyen szempont, hogy a felelősségi tényállások az egyszemélyi felelősséget modellezik, azaz jogrendszerünk nem szabályozza speciálisan azt a helyzetet, ha több ügyvezető van, és azt sem, amikor testületi ügyvezetést működtet a gazdasági társaság.⁸³ Ezekben az esetekben a Ptk. általános felelősségi szabályait kell alkalmazni, amely során mérlegelni kell az ügyvezetésre vonatkozó – a társasági szerződésben és az alapszabályban található – rendelkezéseket, így eldönthető, hogy különböző döntési jogkörök esetében kit terhel felelősség. Utóbbi abban az esetben irányadó, amennyiben különböző ügyvezetési feladatokat külön vezető tisztségviselőhöz rendel a társasági szerződés. Az előbbi hiányában a vezető tisztségviselők felelőssége – ahogy

⁸⁰ TÖRÖK 2015; 2016; BARTA 2017; MOHAI 2016; NOCHTA 2013; SZALÓKI 2012a; 2012b; BARTA – UJVÁRINÉ ANTAL 2016; KISFALUDI 2014.

⁸¹ Az alfejezetben felhasználtam korábbi tanulmányom egyes részeit: AUER 2018.

⁸² ÍH 2012. 175.

⁸³ A felelősségi szabályok kialakulásának kiváló összefoglalása: CSÖNDES 2018: 268–271.

több szabály esetén a Ptk. külön is kimondja – egyetemleges, és a Ptk. 6:524. §-a, a többek közös károkozására irányadó szabályok irányadók. A testületi ügyvezetés esetére a korábbi társasági törvény szabályát nem tartalmazza a Ptk., így a Ptk. 6:152. §-a alapján csak a társasági szerződés korlátozhatja vagy zárhatja ki a felelősséget arra az esetre, ha a testületi ügyvezetést gyakorló testület tagja nem vesz részt a döntéshozatalban, vagy nem szavaz.

Röviden ki kell térnünk a társaság működése alatti felelősségre, amelynek jelentősége lehet a társaság megszűnési szakaszában is. A jogerős bejegyzést követően a vezető tisztségviselő felelősségének meghatározó ismérve a betudás elve, azaz a vezető tisztségviselő jogcselekményei főszabály szerint a gazdasági társaságnak tudhatók be. A vezető tisztségviselő mint törvényes képviselő szerződéses jogviszonyban áll a gazdasági társasággal, ezért az ügyvezetési tevékenysége során a gazdasági társaságnak okozott károkért a szerződésszegéssel okozott károkért való felelősség szabályai szerint felel.⁸⁴ A vezető tisztségviselő felelőssége elsődleges, szubjektív jogalapú és rendes fokozatú. Az ügyvezetési tevékenység mint gondossági kötelem megítélése töretlen a bírói gyakorlatban, és egyre erősödik a *business judgement rule* körébe tartozó megítélés. Ez azt jelenti, hogy önmagában a káros gazdasági eredmény további tényállási elem hiányában nem alapozta és nem alapozza meg a vezető tisztségviselő felelősségét.⁸⁵ Más megfogalmazás szerint a sikeres üzleti tevékenység feltétele a bírói úton nem kontrollált gazdasági döntési mozgástér.⁸⁶ Az eddigi bírói gyakorlat ezekben az esetekben nem a káros gazdasági eredményt, hanem a szerződéskötés körülményeit vizsgálta.⁸⁷ A bírói gyakorlat hangsúlyt helyez az észszerű döntések meghozatalára, valamint a társaság érdekeinek elsődleges figyelembevételére.⁸⁸ Egy eseti döntésben ezzel kapcsolatban a döntések rekonstruálhatósága

⁸⁴ Ptk. 6:142. §.

⁸⁵ A *business judgement rule* Németországban (§ 93. AktG) törvényileg szabályozott, hazánkban a bírói gyakorlatban érhető tetten az alkalmazása. A kérdés részletes kibontásáért lásd: CSEH 2012.

⁸⁶ ARDEN 2018: 31.

⁸⁷ Például: BH 2004. 372, BDT 2004. 959, BDT 2012. 3285. Továbbá ami nem esik a *business judgement rule* körébe: BH 2011. 288.

⁸⁸ BDT 2004. 959, BDT 2017. 3718.

és visszakövethetősége is olyan szempontként jelent meg, amely a vezető gondos eljárását bizonyítja, a hiánya viszont a felelősséget alapozhatja meg.⁸⁹ A fenntarthatóság kapcsolatba kerülhet a *business judgement rule*-al akkor, ha a vezető tisztségviselő döntései között legalább két olyan eset volt, amelynek a fenntarthatósági szempontjai eltérők voltak. Véleményem szerint ha ma ez még teoretikus kérdés is, a későbbiekben előfordulhat mint a vezető tisztségviselő döntésének szempontja, amely jogilag is értékelést nyer.

Lehetőség van ugyanakkor arra, hogy a vezető tisztségviselő kérelmére a társaság legfőbb szerve a beszámoló elfogadásával egyidejűleg megállapítsa azt, hogy az előző üzleti évben kifejtett ügyvezetési tevékenysége a társaság számára megfelelő volt (felmentvény). A felmentvény megadása után a társaság a vezető tisztségviselő ellen csak akkor léphet fel az ügyvezetési kötelezettségek megsértésére alapozott kártérítési igényvel, ha a felmentvény megadásának alapjául szolgáló tények vagy adatok valótlanak vagy hiányosak voltak. A fenntarthatóság oldaláról ennek kiemelt jelentősége lehet a belső felelősség megállapítása kapcsán.

A vezető tisztségviselő ügyvezetési tevékenysége során harmadik személynek okozott károkért a társaság áll helyt, a betudás elve alapján. A gyakorlatban komoly gondot okozott annak megállapítása, hogy a vezető tisztségviselő mely esetekben felel közvetlenül harmadik személyekkel szemben, azaz mely esetekben van lehetőség a betudás elvének az áttörésére, azaz felelősségáttörésre.⁹⁰ Ezek közül is a leggondosabb jogalkotói és bírói mérlegelést igénylő kérdés, hogy a még működő gazdasági társaság esetén mely esetben van lehetőség arra, hogy a vezető tisztségviselő felelősségét harmadik személy keresete alapján megállapítsa a bíróság. A Ptk. alapján a vezető tisztségviselő a jogi személlyel egyetemlegesen felel, ha a kárt szándékosan okozta, azaz a szándékos károkozás folytán nem a jogi személy, hanem a vezető tisztségviselő (károkozó) és a jogi személy egyetemlegesen áll helyt.⁹¹ Ez a felelősség elsődleges, szubjektív jogalapú, enyhe fokozatú és deliktualis típusú. A felelősségáttörés kérdését alább külön alponatban tárgyalom.

⁸⁹ BDT 2004. 959.

⁹⁰ Elvi bírói döntés: EBD 2014. G. 3.

⁹¹ Ptk. 3:24. § (2).

A gazdasági társaság jogutód nélküli megszűnésére vonatkozóan a Ptk. az általános szabályokat tartalmazza. A Ptk. a vezető tisztségviselő esetében is korrekciós szabályként felelősségi tényállásokat állapít meg azokra az esetekre, ha a gazdasági társaság jogutód nélkül megszűnik, és a hitelezőknek kielégítetlen követelésük maradt. A hitelezők ezen követelésük erejéig kártérítési igényt érvényesíthetnek a társaság vezető tisztségviselőivel szemben, ha a vezető tisztségviselő a társaság fizetéseképtelenségével fenyegető helyzet beállta után a hitelezői érdekeket nem vette figyelembe. Az általános, generális Ptk.-beli szabályon túlmenően az egyes megszűnési eljárások speciális rendelkezései alapján lehet ezeket az igényeket érvényesíteni. Összefoglalóan ezekben az eljárásokban a társasági jog Ptk.-beli szabályaihoz képest eltérő az alanyi kategória, akit a felelősség terhel, és eltérők a bizonyítási szabályok, továbbá sajátos, hogy a felelősség alapjául szolgáló magatartásra a speciális jogszabályok a bírói gyakorlatban felmerült eseteket is kodifikálták.⁹² A speciális tényállásokat a felszámolási eljárás kapcsán a csődeljárásról és a felszámolási eljárásról szóló 1991. évi XLIX. törvény (a továbbiakban: Cstv.), a kényszersztörlési eljárással összefüggésben pedig a cégnyilvánosságról, a bírósági cégeljárásról és a végelszámolásról szóló 2006. évi V. törvény (a továbbiakban: Ctv.) tartalmazza. A jogirodalomban vitatott volt a Ptk. és az eljárásjogi szabályok viszonya: a 2017. évi XLIX. törvény⁹³ módosította a Ctv.-t és a Cstv.-t is, így egyértelművé vált, hogy a Ptk. nem önálló felelősségi alakzatot rögzít, hanem a felelősségi tényállások a speciális jogszabályok szerinti tartalommal, az egyes megszűnési eljárásokhoz kapcsolódóan érvényesülnek.

A hatályos jogszabályok szerint a gazdasági társaság három különböző eljárás során zárhatja le vagyoni viszonyait: felszámolási eljárás, kényszersztörlési eljárás és végelszámolás. Utóbbi esetben a vezető tisztségviselő felelőssége nem merülhet fel, mert nem maradnak kielégítetlen hitelezői követelések. A felszámolási eljárás során a vezető tisztségviselők felelőségére külön tényállás irányadó.⁹⁴ A vezető tisztségviselők felelősége

⁹² Lásd: Cstv. 33/A. § környezeti károokra vonatkozó fordulat.

⁹³ 2017. évi XLIX. törvény a csődeljárásról és a felszámolási eljárásról szóló 1991. évi XLIX. törvény, valamint az azzal összefüggő egyes törvények módosításáról.

⁹⁴ BDT 2012. 2619, BDT 2012. 2782, BDT 2016. 3499, BDT 2016. 3571, BH 2013. 222.

abban az esetben állapítható meg, ha a fizetéseképtelenséggel fenyegető helyzet beálltát követően a vezetői feladataikat nem a hitelezők érdekeinek figyelembevételével látták el, és ezzel okozati összefüggésben a gazdálkodó szervezet vagyona csökkent, vagy a hitelezők követeléseinek teljes mértékben történő kielégítése más okból megghiúsulhat. A tényállás alapján minden vezető tisztségviselő felelőssége megállapítható, akik a felszámolás kezdő időpontját megelőző három évben ilyen tisztséget töltöttek be, továbbá azoké is, akik nem voltak vezető tisztségviselők, de a döntések meghozatalára ténylegesen meghatározó befolyást gyakoroltak.⁹⁵ A Cstv. a tényállásban a „vezető” fogalmat alkalmazza, de ez a gazdasági társaságok esetében megegyezik a természetes személy vezető tisztségviselővel; amennyiben az ügyvezetést jogi személy látja el, a kijelölt természetes személy az előbbi kategória alapján vonható felelősségre, továbbá a cégvezető és a vezető állású munkavállaló is vezetőnek minősülhet.⁹⁶ A Cstv. alapján az az időpont, amelytől a felelősség fennáll: amikor a vezetők előre látták, vagy az ilyen tisztséget betöltő személytől elvárható gondosság mellett látniuk kellett, hogy a gazdálkodó szervezet nem lesz képes esedékességgkor kielégíteni a vele szemben fennálló követeléseket. A Kúria gyakorlata alapján: „a fizetéseképtelenséggel fenyegető helyzetben az adós tartozásait likvid vagyon hiányában nem képes kifizetni (objektív feltétel) és erről a vezető tisztségviselő tudomást szerzett, vagy gondos eljárás esetén tudomást kellett volna szereznie (szubjektív feltétel).”⁹⁷ A bírói gyakorlat alapján mulasztás is megalapozza a felelősséget. A fizetéseképtelenséggel fenyegető helyzet nem azt jelenti, hogy a gazdasági társaság a Cstv. alapján fizetéseképtelen. A vezető tisztségviselő mentesül a felelősség alól, ha bizonyítja, hogy a fizetéseképtelenséggel fenyegető helyzet beálltát követően nem vállalt az adós pénzügyi helyzetéhez képest indokolatlan üzleti kockázatot, illetve az adott helyzetben

⁹⁵ Cstv. 33/A. §, az árnyékigazgatókra lásd: FARKAS 2025.

⁹⁶ EBH 2011. 2326.

⁹⁷ A Kúria Polgári Kollégiuma Joggyakorlat-elemző Csoport 2016.El.II.JGY.G.2. „A vezető tisztségviselők hitelezőkkel szembeni felelőssége” tárgykörben felállított joggyakorlat-elemző csoport összefoglaló véleménye a Kúria joggyakorlat-elemző csoportja által 2017. január 12-én. A Kúria Polgári Kollégiuma által 2017. február 6-án elfogadott összefoglaló vélemény.

az ilyen tisztséget betöltő személytől elvárható valamennyi intézkedést megtette a hitelezői veszteségek elkerülése, csökkentése, továbbá az adós gazdálkodó szervezet legfőbb szerve (döntéshozó szerve) intézkedéseinek kezdeményezése érdekében. A Cstv. a felelősség megállapítása kapcsán a vélelmek szabályozásával a bizonyítási terhet a vezető tisztségviselő terhére fordítja meg: vélelem szól a felelősség megállapítása mellett, amennyiben a felszámolás kezdő időpontját megelőzően neki felróhatóan nem vagy nem megfelelően tett eleget a gazdálkodó szervezet éves beszámolója – összevont (konszolidált) éves beszámolója – meghatározott létbehelyezési és közzétételi kötelezettségének, vagy nem teljesíti a felszámolási eljárás alatt a beszámolókészítési, irat- és vagyónátadási, továbbá tájékoztatási kötelezettségét. Az igényérvényesítés a Cstv. felelősségi szabályai esetében kétlépcsős: a felszámolási eljárás alatt lehet megállapítási keresetet, majd erre alapozva a felszámolási eljárás jogerős lezárásáról hozott határozat *Cégközlöny*ben való közzétételét követő jogvesztő határidőn belül marasztalási keresetet benyújtani. A marasztalási kereset jogalapja a megállapítási kereset alapján megállapított felelősség, és azon követelések megtérítésére lehet kötelezni a vezető tisztségviselőt, amelyeket a felszámolási eljárás során nyilvántartásba vettek, de ott nem térültek meg. Az első lépcsőt a felszámoló és a hitelező, a második lépcső alkalmazását bármely hitelező kérelmezheti, nem szükséges, hogy az kérelmezze, aki a megállapítási pert. A felelősségi alakzat mögöttes, szubjektív jogalapú, rendes, de emelt fokozatú (mert a Cstv. a Ptk.-val ellentétben nem az általában elvárható, hanem „az ilyen tisztséget betöltő” személytől elvárható gondosságot követeli meg), deliktuális felelősségi alakzat.⁹⁸

A másik, vagyoni viszonyokat lezáró eljárás, amelyhez többletfelelősségi tényállás tartozik: a kénysztörlési eljárás. A kénysztörlési eljáráshoz

⁹⁸ Megfontolandó, hogy a Ptk. felelősségi rezsimjében a vezető tisztségviselői tisztség mint mérce konzekvensen alkalmazható-e, amely kérdés az új Ptk. rendszerében további kutatásokat igényel, ami nem tárgya jelen tanulmánynak. Véleményem szerint a vezető tisztségviselőtől elvárható magatartás és a Ptk. szerinti általában elvárható magatartás között nincs különbség, hanem a Cstv. és a Ctv. valójában a Ptk. általában elvárhatósági követelményét alkalmazza a vezető tisztségviselőre, mint akinek speciális kötelezettségei vannak.

kapcsolódóan a vezető tisztségviselő felelőssége megállapítható a kielégítetlen hitelezői követelések kielégítése kapcsán. Amennyiben a cégbíróság a gazdasági társaságot kényszersztörlési eljárásban törölte a cégjegyzékből, a cég vezető tisztségviselője az okozott hátrány erejéig felel a kielégítetlenül maradt hitelezői követelésekért, ha a fizetéseképtelenséggel fenyegető helyzet bekövetkezését követően ügyvezetési feladatait nem a hitelezői érdekek figyelembevételével látta el, és ezáltal a cég vagyona csökkent, illetve a hitelezők követeléseinek kielégítése megghiúsult.⁹⁹ A Ctv. alapján több vezető tisztségviselő esetén felelősségük egyetemleges. A Ctv. kiterjeszti a felelősséget időbeli korlát nélkül a kényszersztörlési eljárás előtt a cégjegyzékből törölt vezető tisztségviselőkre is, valamint a cég által megválasztott végelszámolóra, továbbá arra a személyre, aki a cég döntéseinek meghozatalára ténylegesen meghatározó befolyást gyakorolt. A fizetéseképtelenséggel fenyegető helyzet bekövetkezése – a Cstv.-hez hasonlóan – az az időpont, amelytől kezdve a cég vezető tisztségviselői előre látták, vagy az ilyen tisztséget betöltő személytől elvárható gondosság mellett látniuk kellett, hogy a cég nem lesz képes esedékességgel kielégíteni a vele szemben fennálló követeléseket. A Ctv. meghatározza a kimentés szabályait is: a vezető tisztségviselő mentesül a felelősség alól, ha bizonyítja, hogy a fizetéseképtelenséggel fenyegető helyzet nem a vezető tisztségviselői jogviszonya alatt vagy ügyvezetési tevékenysége miatt következett be, a fizetéseképtelenséggel fenyegető helyzet beálltát követően pedig az adott helyzetben az ilyen tisztséget betöltő személytől elvárható valamennyi intézkedést megtette a hitelezői veszteségek elkerülése, csökkentése, továbbá a cég legfőbb szerve intézkedéseinek kezdeményezése érdekében. A Ctv. 118/B. § (5)–(6) bekezdései a Cstv.-hez hasonlóan vélelmet állítanak fel, amelyek alapján a vezető tisztségviselő nem vette figyelembe a hitelezői érdeket. Ezeknek a vélelmeknek a bizonyítás során van jelentősége, mert ezzel a vezető tisztségviselő hátrányára fordul meg a bizonyítási teher. A felelősség megállapítására irányuló eljárást az a hitelező kezdeményezheti, aki követelését a kényszersztörlési eljárásban szabályosan bejelentette, valamint a követelése jogerős és végrehajtható bírósági, hatósági határozaton vagy más végrehajtható okiraton alapuló,

⁹⁹ Ctv. 118/B. §.

nem vitatott vagy elismert pénz- vagy pénzben kifejezett vagyoni követelés. Az eljárás megindítására a gazdasági társaság törlését elrendelő jogerős határozat *Cégközlöny*ben való közzétételét követő jogvesztő határidőn belül van lehetőség. A felelősségi szabály mögöttes, szubjektív jogalapú, rendes, deliktális felelősségi alakzat.

A megszűnési eljárásokra vonatkozóan megfogalmazott vélelmek, amelyek megfordítják a bizonyítási terhet, a fenntarthatóság egyes részelemeivel (például a már alkalmazott környezetvédelmi felelősséggel) kapcsolatban is felvethető és alkalmazható megoldást jelenthetnek.

A felelősségáttörés és a felelősségátvitel szabályainak alkalmazása

A jogalkotó ezt az eszközt csak kellő körütekintés alapján vezetheti be, hiszen a társaság egyik lényegi elemét, az elkülönült, önálló jogalanyiságot áttörő szabályok alkalmazásáról van szó.¹⁰⁰ A társaságalapítás során a tagoknak, a társaság működése során az ügyvezetésnek és a tagoknak az üzleti kockázatvállalását blokkolhatják ezek a szabályok: így olyan felelősségi szabályokat kell alkotni, amelyek visszaszorítják és reparálják a jogellenes magatartásokat, valamint nem csökkentik a kockázatvállalást vagy a társaságalapítást. A külföldi jogrendszerek megoldásai (*Haftungsdurchgriff*, *piercing of the corporate veil*) után a magyar jogalkotó különböző tényállásokat alkotott ezen magatartások szankcionálására.¹⁰¹ A magyar jogrendszerben a felelősségátvitel és a felelősségáttörés különböző jogi tartalmat takar. A hatályos jogszabályok alapján az alábbi különbségtétel mellett határozható el a két fogalom. Felelősségáttörés áll fenn abban az esetben, ha valamely többléttényállási elem alapján olyan személy felelőssége állapítható meg, aki e többléttényállás hiányában nem felelne. Ez a többléttényállási elem a Ptk. alapján a szándékosság, amely enyhe felelősséget eredményez, ezzel nem a főszabály szerinti felróhatóság miatti felelősség áll fenn, hanem

¹⁰⁰ Még akkor is, ha a felelősségi tényállás nemcsak a működés során, hanem megszűnés után is alkalmazható.

¹⁰¹ Ennek történetéhez lásd: AUER 2012b.

a szándékosan eljáró tag enyhe felelőssége megalapozza a helytállását (több személy esetében egyetemlegesen). Felelősségátvitel ezzel szemben az olyan tényállás (helytállási szabály), amelyben többlettényállási elem nélkül, státuszváltozás (fizetéseképtelenség, jogutód nélküli megszűnés) kapcsán kerül sor helytállásra. Utóbbi esetében a hitelezői érdekek figyelembevétele véleményünk szerint nem olyan többlettényállási elem, amely áttöri a felelősséget, hanem a már megszűnt jogalany ki nem elégített tartozásaiért a felróhatóság keretében értékelt magatartás, amely a felelősség átvitelét eredményezi. Ugyanakkor a Ptk. szabályai között a helytállás konzekvens használata egy további elhatárolást is dogmatikailag tisztáz. A felelősség-helytállás fogalmak konzekvens elválasztásával ugyanis nem felelősségalapú lesz több, a korábbi szabályozás által felelősségnek minősített alakzat. A bt. beltagjainak és a kkt. tagjainak helytállása is dogmatikailag helyesebb irányt követ, hiszen ezen objektív helytállási kötelezettségek – ahogy Miskolczy Bodnár Péter a Ptk. *A jogi személy* című könyve esetében elemzi¹⁰² – nem felelősségi alapúak. Így a fenti fogalompáros mellett harmadikként a helytállás kategóriája is tovább rendszerezi ezeket a szabályokat.

A Ptk. felelősségátörési szabálya a szándékosságot tekinti olyan elemnek, amely a társasági „lepel átszúrásának” feltétele.¹⁰³ A szándékosság mint mérce egy fontos jogalkalmazási kérdést dönt el. A bírói gyakorlatban is töretlen volt az a tétel, hogy önmagában a büntetőjogilag értékelt magatartás még nem alapozza meg az adott személy polgári jogi felelősségét, mert – többek között – a mérce eltérő. Azzal, hogy a szándékosság mint mérce azonos¹⁰⁴ a büntetőjogi és a polgári jogi felelősségre vonatkozóan, fennáll annak a lehetősége, hogy egy büntetőjogilag értékelt magatartás megalapozza a polgári jogi felelősséget.¹⁰⁵ Ennek első esete már nem is elvi vitát indukál, hanem a bírói gyakorlatot mutatja. A perbeli tényállás¹⁰⁶ szerint a felperes mint vállalkozó és a perben nem álló kft. mint megrendelő

¹⁰² MISKOLCZI BODNÁR 2017.

¹⁰³ Ptk. 3:24. § (2), PJD 2024. 20.

¹⁰⁴ Csak a szándékosság, a súlyos gondatlanság már nem.

¹⁰⁵ A bírói gyakorlat szerint is ennek szétválasztása a jellemző jelenleg. BDT 2017. 3718, EBD 2013. G.8.

¹⁰⁶ BDT 2023. 4631. [1]–[4].

között határozatlan időre vállalkozási szerződés jött létre, amelyben a felperes vállalta az alperes szerződéses partnereinél keletkező veszélyes és nem veszélyes hulladék átvételét, elszállítását és ártalmatlanítását. Az alperes a megrendelő kft. ügyvezetője volt. A megrendelő kft. fő tevékenységi köre a hulladék-nagykereskedelem volt, azonban a 2016. évben a veszélyes hulladékok szállítására, kezelésére, kereskedelmére, hasznosítására engedéllyel nem rendelkezett. A megrendelő kft. a 2016. évben különböző gazdasági társaságokkal megkötött szerződésekben veszélyes hulladék elszállítását vállalta. E szerződések alapján a gazdasági társaságoktól elszállított veszélyes hulladék a felperes eszközeinek használatával és alkalmazottainak közreműködésével a felperes telephelyeire került. Az eljáró bíróság megállapította, hogy az alperesnek nem állt szándékában a megrendelő kft. és a felperes között létrejött szerződés teljesítése, a felperessel történő elszámolás, az alperest csalárd megtévesztési szándék vezérelte. Miután pedig a felperes szolgáltatásait a megrendelő kft. az alperes magatartása folytán igénybe vette, az ellenérték megfizetésének elmulasztásával – a Btk. 373. § (7) bekezdésére figyelemmel – az alperes kárt okozott a felperesnek. A Szegedi Ítéltábla a BDT 2023. 4631. számú eseti döntésben leszögezte, hogy amennyiben az elítélt bűnösségét olyan bűncselekményben állapították meg, amelynek tényállási eleme az elkövetési magatartás és a bekövetkezett eredmény közötti okozati összefüggés megléte, a polgári perben a bűncselekményt is megvalósító magatartás és a beállott eredmény közötti okozati összefüggés fennállása már nem vitatható. Az eljáró bíróság fenntartotta továbbra is azt a dogmatikai alaptételt, hogy a büntetőjogilag értékelt magatartás nem alapozza meg a polgári jogi felelősséget.¹⁰⁷ A perben az érvényesíteni kívánt deliktualis kárigény feltételeinek bizonyítása során azonban a büntetőügyben csalás bűncselekményében tett ténymegállapításai kötik a polgári bíróságot.¹⁰⁸ Az ítélet helyesen utal arra, hogy ez a megoldás nem automatikus, esetről esetre kell vizsgálni, hogy a megvalósult bűncselekmény és a polgári jogi jogkövetkezmény között mi a viszony.¹⁰⁹ A szándékosság azonban véleményem szerint egy olyan lényeges közös elem, amely a felelősségtátrós

¹⁰⁷ BDT 2023. 4631. [26].

¹⁰⁸ BDT 2023. 4631. [29].

¹⁰⁹ Lásd: BDT 2023. 4631. [26].

és a szándékos bűncselekmények esetén a felelősség megállapítását, ha a büntetőjogi jogerős értékelés megtörtént, lényegesen könnyebbé teszi.

A felelősségáttörés mércéjének jelentősége általában – és a CSDDD rendszerében is – az, hogy a szándékosság bizonyításában a büntetőjogi értékelés segítség lesz. A CSDDD felelősségi szabályainál a szándékosságot az irányelv szövege tartalmazza, így kérdéses, hogy a hazai átültetésnél ettől eltérő mérce egyáltalán alkalmazható-e.

ÖSSZEGZÉS

A CSDDD irányelvvel – függetlenül attól, hogy a most tárgyalás alatt lévő módosítás enyhíthet a szabályokon – egy új fejezet nyílik meg a gazdasági társaságokra vonatkozó szabályozás történetében. A korábbi döntően *soft law* elvárásrendszer, amely valamely társadalmi érdek meghatározását követelte a társaságokon, az ESG égisze alatt egy új szintet lépett. Mind a jogi szabályozás formájában, mind a szabályozás tartalmában a CSDDD egy hatékony lépés lehet. Véleményem szerint a fenntarthatósági szempontok nem következnek a társaságon belül egyébként is fennálló érdekrendszerből. A fenntarthatóság önkéntes vállalásának illúziójával ellentétben a társadalmi célok akkor érhetők el hatékonyan, ha az azok eléréséhez szükséges lépések megtétele a gazdasági társaság működési feltételeként jogi kötelezettség lesz. A fenntarthatósági szempontok hatásági kikényszerítése, ellenőrzése, kiegészítésképpen a polgári jogi felelősség megfelelő válasz lehet a kitűzött célok elérésére. Kérdéses viszont, hogy a fenntarthatósági szempontokat meg lehet-e úgy jogilag fogalmazni, hogy azok a gazdasági társaságok működésében érdemi változást okozzanak, és ne formailag kötelezettség, a gyakorlatban mégis *soft law* eszköz maradjon.

FELHASZNÁLT IRODALOM

- ARDEN, Julius (2018): *Haftung der Geschäftsleiter und Aufsichtsratsmitglieder bei unklarer Rechtslage*. Tübingen: Mohr Siebeck.
- ARMOUR, John – HANSMANN, Henry – KRAAKMAN, Reinier (2017): *Agency Problems and Legal Strategies*. In KRAAKMAN, Reinier et al.: *The Anatomy of Corporate Law. A Comparative and Functional Approach*. Oxford: Oxford University Press, 29–48. Online: <https://doi.org/10.1093/acprof:oso/9780198739630.003.0002>
- AUER Ádám (2012a): A felelős társaságirányítás és a vállalatok szociális felelősségvállalásának fejleményei az Európai Unióban II. *Céghírnök*, 22(7), 12–14.
- AUER Ádám (2012b): Felelősség a gazdasági társaság egzisztenciája alatt. Hiányzó tényállás vagy fortélyos bírói gyakorlat? In MEZEI Péter (szerk.): *Természeti és ipari katasztrófák. Jogi aspektusok a 2010-es ajkai vörösiszap-katasztrófa fényében*. Szeged: SZTE ÁJK, 9–16.
- AUER Ádám (2013): A felelős társaságirányítás hatása a jogi személyek elméletére. *Jogtudományi Közlöny*, 68(4), 193–202.
- AUER Ádám (2017a): „A gép forog” – Kógens társasági jogi szabályok a Ptk. előtt és után. *Polgári Jog*, 2(12). Online: <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a1701201.poj>
- AUER, Ádám (2017b): *Corporate Governance. A felelős társaságirányítás jelenkori dimenziói*. Budapest: Dialóg Campus.
- AUER Ádám (2018): Felelősségátörös és felelősségátvitel, különös tekintettel a köztulajdonban lévő gazdasági társaságokra. In BARTA Judit (szerk.): *A fizetésképtelenség aktuális jogi problémái nemzetközi kitekintéssel*. Budapest: Patrocinium, 209–229.
- AWA, Hart O. – ETIM, Willie – OGBONDA, Enyinda (2024): Stakeholders, Stakeholder Theory and Corporate Social Responsibility (CSR). *International Journal of Corporate Social Responsibility*, 9, 11. Online: <https://doi.org/10.1186/s40991-024-00094-y>
- BAINBRIDGE, Stephen M. (2023): *The Profit Motive*. Cambridge: Cambridge University Press. Online: <https://doi.org/10.1017/9781009025799>
- BARTA Judit (2017): A gazdasági társaság vezető tisztségviselőjének felelősségi rendszere és a vezetői felelősségbiztosítás. In HOMICSKÓ Árpád Olivér – SZUCHY Róbert (szerk.): *Studia in honorem Péter Miskolczi-Bodnár 60*. Budapest: KRE ÁJK, 25–37.
- BARTA Judit – UJVÁRINÉ ANTAL Edit (2016): A „Janus-arcú” gazdasági társasági vezető tisztségviselői jogviszony (egyes jogkérdések). *Gazdaság és Jog*, 26(4), 3–8.
- BERLE, Adolf A. – MEANS, Gardiner C. (1932): *The Modern Corporation and Private Property*. New York: Macmillan.
- BRAUN Róbert (2016): *Vállalati társadalmi felelősségvállalás*. Budapest: Akadémiai.
- BUENO, Nicolas et al. (2024): The EU Directive on Corporate Sustainability Due Diligence (CSDDD): The Final Political Compromise. *Business and Human Rights Journal*, 9(2), 294–300. Online: <https://doi.org/10.1017/bhj.2024.10>

- BUENO, Nicolas – NGUEULEU, Isidore (2025): Chapter 11. Civil Liability in the EU Corporate Sustainability Due Diligence Directive. A “Brussels Effect” on International Investment Law? In ZIEGLER, Andreas R. – CANAPA Damiano – CARDOZO, Maria Izabel (szerk.): *Business and Human Rights*. Leiden: Brill–Nijhoff, 314–330. Online: https://doi.org/10.1163/9789004715158_013
- CHIKÁN Attila (2020): *Vállalatgazdaságtan*. Budapest: Akadémiai. Online: <https://doi.org/10.1556/9789634545897>
- CHRONOWSKI Nóra (2023): Az alkotmány/bíraskodás potenciálja az üzleti szféra okozta emberi jog sérelmekkel szemben. *Alkotmánybírósági Szemle*, 14(1), 2–14.
- CSEH Tamás (2012): A vezető tisztviselő döntési felelőssége és az üzleti kockázat. *Gazdaság és Jog*, (9), 3–8.
- CSÖNDES Mónika (2018): A Polgári Törvénykönyv kárfelelősségi rendszerének alakulása a kodifikációs folyamat során. In VÉKÁS Lajos (szerk.): *Fejezetek a Polgári Törvénykönyv keletkezéstörténetéből*. Budapest: Magyar Közlönykiadó, 189–281.
- FARKAS Izsák Gábor (2025): Az árnyékigazgató jogintézménye a joggyakorlatban – hitelezői érdekvédelem angolszász mintára. *Opuscula Civilia*, 10(2), 1–31. Online: https://antk.uni-nke.hu/document/akk-copy-uni-nke-hu/Farkas%20Izs%C3%A1k%20G%C3%A1bor_Az%20%C3%A1rny%C3%A9kigazg%C3%B3%20jogint%C3%A9zm%C3%A9nye%20a%20joggyakorlatban_%20hitelez%C5%91i%20%C3%A9rdekv%C3%A9delem%20angolsz%C3%A1sz%20mint%C3%A1ra.pdf
- FERENCZ Barnabás (2022): *A gazdasági társaságok célja a XXI. században – a jogi szabályozás lehetőségei a társadalmilag hasznos működés elősegítése érdekében*. PhD-értekezés. Pécs: PTE ÁJTK. Online: <https://ajk.pte.hu/sites/ajk.pte.hu/files/file/doktori-iskola/ferencz-barnabas/ferencz-barnabas-muhelyvita-ertekezes.pdf>
- FERRAN, Eilis – SCHILLING DE CARVALHO, Pedro (2025): Reconciling Shareholder Primacy and the Interests of People and Planet. *University of Cambridge Faculty of Law Research Paper*, (1); *European Corporate Governance Institute Law Working Paper*, (825); *Faculty of Laws University College London Law Research Paper*, (1). Online: <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.5084134>
- GÁRDOS-OROSZ Fruzsina – BEDŐ Renáta (2018): Az alapvető jogok érvényesítése a magánjogi jogviták során – az újabb alkotmánybírósági gyakorlat (2014–2018). *Alkotmánybírósági Szemle*, 9(1), 3–15.
- KECSKÉS András (2011): *Felelős társaságirányítás (Corporate Governance)*. Budapest: HVG-Orac.
- KECSKÉS András – HALÁSZ Vendel (2022): A felelős társaságirányítási jog európai látképe. *Európai Jog*, 22(6), 8–17.
- KISFALUDI András (2014): A jogi személy vezető tisztviselőinek felelőssége az új Polgári Törvénykönyvben. In CSEHI Zoltán et al. (szerk.): *(L)ex Cathedra et Praxis. Ünnepi kötet Lábady Tamás 70. születésnapja alkalmából*. Budapest: Pázmány Press, 307–337.

- KRAAKMAN, Reinier et al. (2017): *The Anatomy of Corporate Law. A Comparative and Functional Approach*. Oxford: Oxford University Press.
- LIPTON, Ann M. (2024): Will the Real Shareholder Primacy Please Stand Up? *Harvard Law Review*, 137(6), 1584–1617. Online: <https://harvardlawreview.org/print/vol-137/will-the-real-shareholder-primacy-please-stand-up/>
- MALLIN, Christine A. (2019): *Corporate Governance*. Oxford: Oxford University Press.
- MARTIN-ORTEGA, Olga (2014): Human Rights Due Diligence for Corporations: From Voluntary Standards to Hard Law at Last? *Netherlands Quarterly of Human Rights*, 32(1), 44–74. Online: <https://doi.org/10.1177/016934411403200104>
- MISKOLCZI BODNÁR Péter (2017): Felelősség és helytállás. *Glossa Iuridica*, 4(1–2), 111–145.
- MOHAI Máté (2016): A vezető tisztségviselők felelősségének hitelezővédelmi aspektusairól. *Gazdaság és Jog*, 25(1), 8–14.
- NOCHTA Tibor (2013): A vezető tisztségviselők magánjogi felelősségének mércéjéről és irányairól az új Ptk. alapján. *Gazdaság és Jog*, 22(6), 3–8.
- OECD (2023): *G20/OECD Principles of Corporate Governance 2023*. Paris: OECD Publishing. Online: <https://doi.org/10.1787/ed750b30-en>
- PAPP Tekla (2018): *A jogi személy*. In BARZÓ Tímea – PAPP Tekla (szerk.): *Civilisztika I.* Budapest: Dialóg Campus, 269–281.
- PAPP Tekla (2024): Út a CS3D-ig. Társasági jogi trendek, vonatkozások. *Gazdaság és Jog*, 32(9–10), 4–12.
- PARLAK DE OLIVEIRA SERRA, Selin (2025): *Corporate Governance and Due Diligence Analysis Under the Corporate Sustainability Due Diligence Directive (CSDDD): Legal and Extraterritorial Challenges*. Online: <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.5140853>
- RHEE, Robert J. (2017): *A Legal Theory of Shareholder Primacy*. Online: https://scholarship.law.ufl.edu/cgi/viewcontent.cgi?params=/context/working/article/1004/&path_info=Shareholder_Primary__Robert_Rhee_.pdf
- SÁNDOR István (2019): A társasági jog fejlődése az első Gt.-től a Ptk.-ba való integrálásáig. *Gazdaság és Jog*, 27(2), 13–18.
- SÁRKÖZY Tamás (2009): Húsz éves a gazdasági társaságok törvényi szabályozása. *Gazdaság és Jog*, 17(1), 3–9.
- SNEIRSON, Judd F. (2019): The History of Shareholder Primacy, from Adam Smith through the Rise of Financialism. In SJÄFJELL, Beate – BRUNER, Christopher M. (szerk.): *The Cambridge Handbook of Corporate Law, Corporate Governance and Sustainability*. Cambridge: Cambridge University Press, 73–85. Online: <https://doi.org/10.1017/9781108658386.011>
- SZALÓKI Szilvia (2012a): A korlátozott tagi felelősség áttörésének gyakorlata I. *Céghírnök*, 22(10), 10–12.
- SZALÓKI Szilvia (2012b): A korlátozott tagi felelősség áttörésének gyakorlata II. *Céghírnök*, 22(11), 7–8.
- TÖRÖK Tamás (2015): *Felelősség a társasági jogban*. Budapest: HVG-Orac.

- TÖRÖK Tamás (2016): A 2006-os Gt., a Ptk., valamint a Cstv., a Ctv. vezető tisztségviselő hitelezőkkel szembeni felelősségére vonatkozó szabályainak kapcsolata. *Gazdaság és Jog*, 25(11–12), 13–20.
- VARGA Réka (2006): A Római Statútum jelentősége a nemzetközi jogban és a nemzetközi büntetőjogban. *Iustum Aequum Salutare*, 2(1–2), 95–98.
- VARGA, Réka (2013): Collective Responsibility for War Crimes? *Pázmány Law Working Papers*, 4(4), 1–16. Online: <https://plwp.eu/docs/wp/2013/2013-04-Varga-Reka.pdf>
- VÉKÁS Lajos (2006): Egyenlő bánásmód polgári jogi viszonyokban? *Jogtudományi Közlöny*, 61(10), 355–364.

JOGSZABÁLYOK

1991. évi XLIX. törvény a csődeljárásról és a felszámolási eljárásról
2000. évi C. törvény a számvitelről
2006. évi IV. törvény a gazdasági társaságokról
2007. évi CXXXVIII. törvény a befektetési vállalkozásokról és az árutőzsdei szolgáltatókról, valamint az általuk végezhető tevékenységek szabályairól
2009. évi CXXII. törvény a köztulajdonban álló gazdasági társaságok takarékosabb működéséről
2013. évi V. törvény a Polgári Törvénykönyvről (Ptk.)
2017. évi XLIX. törvény a csődeljárásról és a felszámolási eljárásról szóló 1991. évi XLIX. törvény, valamint az azzal összefüggő egyes törvények módosításáról
2019. évi LXVII. törvény a hosszú távú részvényesi szerepvállalás ösztönzéséről és egyes törvények jogharmonizációs célú módosításáról
2023. évi CVIII. törvény a fenntartható finanszírozás és az egységes vállalati felelősségvállalás ösztönzését szolgáló környezettudatos, társadalmi és szociális szempontokat is figyelembe vevő, vállalati társadalmi felelősségvállalás szabályairól és azzal összefüggő egyéb törvények módosításáról (ESG-törvény)
- 13/2024. (VIII. 15.) SZTFH rendelet a vállalkozások fenntarthatósági célú átvilágítási kötelezettségei teljesítésének részletszabályairól
- Aktiengesetz (AktG), 1965

Európai uniós joganyagok

- Az Európai Parlament és a Tanács 2006/46/EK irányelve (2006. június 14.) a meghatározott jogi formájú társaságok éves beszámolójáról szóló 78/660/EGK, az összevont (konszolidált) éves beszámolóról szóló 83/349/EGK, a bankok és más pénzügyi intézmények éves beszámolójáról és konszolidált éves beszámolójáról szóló 86/635/EGK, valamint a biztosítóintézetek éves és összevont (konszolidált) éves beszámolóiról szóló, 91/674/EGK tanácsi irányelv módosításáról
- Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2017/828 irányelve (2017. május 17.) a 2007/36/EK irányelvnek a hosszú távú részvényesi szerepvállalás ösztönzése tekintetében történő módosításáról
- Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2022/2464 irányelve (2022. december 14.) a 537/2014/EU rendeletnek, a 2004/109/EK irányelvnek, a 2006/43/EK irányelvnek és 2013/34/EU irányelvnek a fenntarthatósággal kapcsolatos vállalati beszámolás tekintetében történő módosításáról
- Az Európai Parlament és Tanács (EU) 2024/1760 irányelve (2024. június 13.) a fenntarthatósággal kapcsolatos vállalati átvilágításról, valamint az (EU) 2019/1937 irányelv és az (EU) 2023/2859 rendelet módosításáról